

hoe de regels van het vraaggesprek gehanteerd worden.

Klaas-Wybo van der Hoek schrijft een hoofdstukje over de standpunten van waaruit Den Uyl spreekt (ik als krantelezer, ik als politicus, ik als minister-president, wij als kabinet, enzovoort) en een hoofdstukje over het typische taalgebruik van Den Uyl: academische taal, lange zinnen, complexe zinnen en stijlfiguren als herhaling en enumeratie. Rudie Kegie legt in een hoofdstukje over de persoonlijke en politieke achtergronden van Den Uyl uit waarom de interviews met Den Uyl niet interessant zijn qua nieuwswaarde.

Het is belangrijk dat de conclusies van Van Lint controleerbaar zijn: alle geanalyseerde interviews zijn in een bijlage opgenomen. Daardoor is het voor een boekbespreker ook gemakkelijk een aantal zwakheden op te sporen. Daarvan wil ik nog twee hoofdpunten noemen.

In de eerste plaats doet Van Lint in zijn onderzoekspraktijk, niet in de uiteenzetting van zijn uitgangspunten, net alsof een tv-interview een echt tweegesprek is. Er is maar één ondervrager, maar er zijn talloze toehoorders: kiezers en potentiële kiezers, en Den Uyl is genoeg geslepen politicus om daarmee rekening te houden. We mogen rustig aannemen dat Den Uyl aan bijvoorbeeld Hans Jacobs andere dingen toevertrouwt wanneer ze samen naar Den Haag reizen, dan wanneer er een paar miljoen mensen meeluisteren. De context van de massa-communicatie en de bewustzijnsindustrie blijft echter in zijn geheel buiten beschouwing.

Een andere beperking van het zoeken naar regels-onderzoek blijkt uit de opmerking dat Hans Jacobs zich niet aan de regels van het interviewspel houdt: de ondervraagde op zijn gemak stellen, een goede relatie vestigen (pag. 24). Hieruit zou blijken dat het om een institutie gaat en niet om de persoon Den Uyl. Van Lint vindt dat Jacobs probeert de toffe jongen uit te hangen en ziet de ongedwongen Haagsche-Kringen-sfeer als mogelijke verklaring. Met geen woord rept Van Lint over het gezamenlijke partijlidmaatschap van Jacobs en Den Uyl, dat de VARA nog steeds een PvdA-omroep is, dat Jacobs en Den Uyl toffe jongens onder elkaar zijn. Deze context blijft buiten beschouwing, waardoor Van Lint niet te weinig, maar *verkeerde* conclusies trekt. Daardoor is Van Lint ook niet in staat de wantrouwende vragen van TROS-interviewer R. Bruijns in verband te brengen met het Telegrafische karakter van die

omroep. We kunnen zeggen dat de analyse van Van Lint — juist vanwege de wel bescheiden, maar toch ook kritische pretentie, te veel op het formele en te weinig op het inhoudelijke gericht is. Tegelijkertijd is dat moeilijk te vermijden als je primair op zoek bent naar structuren in een gesprek en de namen van de deelnemers van secundair belang vindt (vgl. pag. 11 en 21). De onderzoeksopzet is tegenstrijdig en daar is Van Lint slachtoffer van geworden.

Het uiterlijk van het boekje mag niet onbesproken blijven. Daarvoor is het te opvallend goed: fraai papier, verluchtigd met foto's en tekeningen en een mooie typografie. Jammer dat dan de schrijvers van de verschillende hoofdstuknummers en de paginacijfers in de inhoudsopgave ontbreken en dat de hoofdstuknummers uitsluitend in de inhoudsopgave staan en niet boven de hoofdstukken zelf.

De verwachtingen die door het boekje worden opgeroepen, worden maar ten dele waargemaakt. Het is zeker een goed initiatief, maar de conclusies zijn te formeel en te weinig kritisch, en ondanks de aankondiging van de uitgever dat het minder dan f 10,— zou kosten, bent u f 15,— armer als u het koopt. Wat ik ondanks de kritiek toch maar zou doen. Van Lint hoopt terecht dat het boekje interessant materiaal bevat 'voor mensen die onderwijs geven in het hanteren van een taal' (pag. 5).

Peter van Lint *Ja kijk, mag ik dit zeggen ...* Groningen, Stichting Uitgeverij Xeno, 1977.

Peter Dekkers

KLEINE GRAMMATICA VAN DE WAANZIN

Taalbeheersing en taaldidactiek worden tegenwoordig met enige plechtigheid aan de man gebracht. Jonge vakken hebben altijd de neiging tot overdreven serieuziteit. Tenslotte liggen er professorale zetels in het verschiep. De wetenschappelijke erkenning vraagt nu eenmaal om opgepompte hoogstandjes. De status moet opgekrikt worden met behulp van onuitwarbare cijfercodes bij onleesbare theorieën.

Daarom is het bijzonder, wanneer temidden van al die ernstigheid nog wat te lachen valt. Met de *Kleine grammatica van de waanzin* van A.J. Vervoorn kun je dit. Op leerzame wijze neemt de schrijver het status-schrijven op de hak.

Dit kostelijke boekje is bedoeld voor politici, doctorandussen, technocraten en andere ambtenaren, die beroepshalve onheldere stukken moeten publiceren. Een tegenhanger dus eigenlijk van *Schriftelijk rapporteren, Schrijven en gelezen worden*, en dergelijke.

Er bestaan afzonderlijke taalregisters voor mensen, die hun ideeën willen verhullen of hun bedoelingen moeten verdoezelen. Denkt u maar eens aan de eufemistentaal, die het mogelijk maakt om van een ziekte een kwaal te maken, van een misdaad een vergrijp, van een massaal ontslag een reorganisatie, en van armoedelijders minder-gesitueerden. Vervoorn wil deze systemen onder woorden brengen, de spelregels ontmaskeren. Dat doet hij door adviezen te geven aan 'ervaren rapporteurs en aankomende taalvervuilers'.

Om te beginnen raadt de schrijver aan om een elitaire spelling te gebruiken. Als exclusief gelden bijvoorbeeld: de ae (i.p.v. e), de x, de qu (i.p.v. kw), en dergelijke. Ook een bijzonder gebruik van hoofdletters en leestekens kan het imago van een auteur verhogen.

Voor een exclusivist zijn gewone zinnen niet genoeg. Beter is het syntactische geheimzinnigheden aan te brengen door incongruentie, versluierende verwijzingswoorden, beknopte bijzinnen, constructies die met 'Naast' beginnen, subtiele contaminerende ontkenningen en natuurlijk lange zinnen. Autoriteit geven citaten, barbarismen, vakjargon, archaïsmen, eufemismen, en dergelijke.

Achterin het boekje van Vervoorn geeft O. Rademaker 'Richtlijnen voor het schrijven van onverteerbare verslagen'.

De *Kleine grammatica van de waanzin* is een plezierig boek voor elke neerlandicus en elke lesgever. Het lijkt me ook goed bruikbaar in de hoogste klassen van het voortgezet onderwijs en bij opleidingen. Ik denk dan speciaal aan werkbijeenkomsten over de leesbaarheid van openbare geschriften. Door de nette prijs (f 15,-) is het boekje ook aardig als relatiegeschenk.

A.J. Vervoorn *Kleine grammatica van de waanzin. Gevolgd door: Richtlijnen voor het schrijven van onverteerbare verslagen* (door O. Rademaker). Lochem 1977.

Jacques de Vroomen VORMING DOOR DRAMA

De opvattingen over de zin en de doelstellingen in het onderwijs wisselen nogal eens. Omstreeks 1960 dacht men bij het begrip 'drama' nog bijna uitsluitend aan cultuur en esthetiek. Snel volgde wat je zou kunnen noemen de humanistische periode: middels spel kon je aan persoonlijkheidsontwikkeling doen. De vroege zeventiger jaren brachten een nieuwe wending. De individuele expressie van de individuele emotie gold niet meer als interessant of belangrijk. Spel moest volgens een nieuwe generatie speldocenten de structuur van de samenleving verkennen en aanpakken, moest met andere woorden vóór alles politiek zijn.

Voorjaar '77 verscheen bij Wolters-Noordhoff *Vorming door drama* van Brian Way, een vertaling door Beb de Beer van een boek dat reeds in 1967 in Engeland is verschenen.

De vertaling komt laat. Men zou de uitgave zelfs gedateerd kunnen noemen, want Brian Way is een uitgesproken exponent van wat ik hiervoor de humanistische benaderingswijze noemde. De notie dat menselijk gedrag samenhangt met structuren die veranderbaar en dus politiek zijn, ontbreekt totaal. De mens wordt daarentegen gezien als een autonoom wezen, in principe in staat om uit te groeien tot een rijk geschakeerde persoonlijkheid. Wat sluimerend in de kiem aanwezig is, hoeft slechts gewekt te worden. Spel in handen van een bekwaam spelleider kan volgens Brian Way fungeren als de prinselijke kus die Doornroosje wekte. Wat latent aanwezig was, treedt in volle bloei naar buiten.

De karakterisering 'gedateerd' klinkt negatief. Zo bedoel ik het echter niet, want ik vind Brian Way een fascinerende auteur. Het is waar dat de ontwikkelingen van de laatste jaren in dit boek geen recht wordt gedaan. Het boek is eenzijdig, best, maar de betekenis ervan wordt door die constatering niet ondergraven. Eenzijdig wordt op den duur trouwens alles en iedereen. Als er maar voldoende jaren zijn verstreken. Voor baanbrekers als Brian Way geldt dat al heel bijzonder.

Vorming door drama was en blijft om meer dan één reden een belangrijk boek voor ieder die geïnteresseerd is in de mogelijkheden van spel in het onderwijs. De belangrijkste reden is voor mij het uitgangspunt dat praktisch op iedere pagina terugkeert en dat feitelijk een uitgangspunt voor